

Tomaž Rauch

Samostojni kulturni delavec, Prosenjakovci

UDK 78:398.8(497.4)

Slovenska ljudska glasba: takšna in drugačna

Za slovensko ljudsko glasbeno izročilo je značilna predvsem raznolikost, ki so jo v preteklosti ustvarili različni vplivi kot posledico geografske lege ozemlja in zgodovinskih dogajanj. Predvsem na obmejnih območjih je ves čas prihajalo do medsebojnega vplivanja različnih etnij, kar se odraža tako v vokalni kot tudi instrumentalni glasbi. Značaj glasbe je po pokrajinah sicer različen, osnovne značilnosti večjega dela ljudskega glasbenega izročila pa imajo tudi skupne lastnosti: pretežno diatonična glasba, parni – večinoma dvo- in tridobni plesi oz. različice polk in valčkov. Manjše godčevske zasedbe so pravilo, v uporabi so bila zelo različna glasbila, vodilno vlogo je nekoč poleg pihal imela violina, pozneje jo je izpodrinila diatonična harmonika. Vloga ljudske glasbe se je v sodobnosti močno spremenila, posledično pa tudi oblika, predvsem pod vplivom medijev.

slovenska ljudska glasba, instrumentalna glasba, izročilo

The Slovene folk music tradition is characterised particularly by diversity, created in the past by various influences as a consequence of the geographical location of Slovene territory and historic events. In border areas in particular there was constant mutual influence among various ethnic groups, which is reflected in both vocal and instrumental music. Although the character of music differs by region, the main characteristics of most of the folk music tradition also display common traits: mostly diatonic music, and two- and three-beat pair dances, i.e. variants of the polka and waltz. Smaller musical bands with very diverse instruments are the rule; in the past the violin took the lead in addition to wind instruments, but later it was replaced by the diatonic accordion. In modern times, the role of folk music has changed greatly and this has also resulted in formal changes, especially under the influence of the media.

Slovene folk music, instrumental music, tradition

Ljudska kultura vsakega naroda je že sama po sebi drugačna od vseh ostalih. To je eden od delov, ki narod oblikuje, ga določa. Pri nekaterih narodih so razlike v ljudski kulturi očitne, marsikdaj tudi umetno poudarjene. Pri nas je to predvsem skupek in obenem preplet mnogih posameznih drobcev in vplivov, ki odražajo enkratnost prostora in preteklosti, ki sta oblikovala ljudi in njihov značaj. Kratek pregled ljudske glasbe, kot je tale, nujno pomeni le bežno srečanje, v katerem bom poskusil poudariti značilnosti slovenske ljudske glasbe, kot se nam kaže v tem trenutku, kajti ljudska glasba je živa snov, ki se neprestano spreminja in živi svoje življenje, še posebej v času, ko je pod vplivom medijev in sodobnega življenja globoko spremenila svojo vlogo v življenju ljudi, s tem pa posredno tudi vsebino in obliko. Predvsem je v ljudsko glasbeno izročilo v zadnjem času posegla t. i. narodno-zabavna glasba in mnogo je ljudi, ki med tema dvema pojmomoma sploh ne delajo razlike. Zato se bom v predstavitvi zavestno omejil na glasbeno izročilo pred tem fenomenom in ločeno od njega, kajti ravno z njim je vloga ljudske glasbe največ izgubila. Vsebinsko se bom omejil na tisto pojmovanje ljudske glasbe, ki ga ob njeni omembi sicer večinoma spontano sprejememo, pa danes ni več čisto resnična podoba tega fenomena. To pomeni, da bom poskusil predstaviti ljudsko glasbo, kakršna je nastajala skozi stoletja na prostoru, kjer so živeli Slovenci, oziroma, bolj natančno, tisto, kar se je skozi njen razvoj izoblikovalo in ohranilo do časov, ko smo se začeli zavedati

njenega obstoja in značilnosti ter trenutno stanje opazovati in ga beležiti. Dejstvo je, da je bilo število raziskovalcev in zapisovalcev vedno dokaj omejeno. Že v časih, ko je bilo pretežno ljubiteljsko, so bili torej cilji raziskav in zapisovanj velikokrat odvisni od podatkov, na katere so posamezniki naleteli, včasih pogojeni s čisto osebnimi preferencami, včasih pa naključni. Torej je tudi končni rezultat bolj naključen vpogled kot pa sistematičen pregled tega dela kulture naroda.

Bistven element, ki je v preteklosti oblikoval ljudsko izročilo, je namen. Ko so posamezniki ustvarjali gradnike poznejšega izročila, je to nastajalo spontano, namenjeno je bilo bolj ali manj zaprtemu krogu občinstva, ki se je med sabo poznalo. To ga je samodejno obranilo pred vdorom zavestnega vsiljevanja elementov, ki jih je komercializacija prinesla pozneje. Bilo je tudi samozadostno, dokler ni razvoj medijev prinesel razlogov (vključno z avtorskimi pravicami), ki so ljudsko glasbo počasi odrinili na račun umetno ustvarjene. Posledično se danes z ohranjanjem izročila posamezniki in skupine ukvarjajo zavestno, določene ustanove pa tudi organizirano, kar pa odnos do izročila v osnovi že tudi spremeni in zavestno oblikuje končni rezultat, ki mnogokrat ni zvest izvirniku. Kljub vsem nakazanim pomislekom bom vendarle poskusil orisati sliko slovenskega ljudskega izročila, kolikor je mogoče obvarovanega teh najmlajših vplivov, zaradi katerih je njegova podoba vedno bolj megljena in vedno bolj podobna pojavom v okolici in svetu. Tisto, kar dela slovensko ljudsko glasbeno izročilo drugačno od ostalih, je seveda njegova geografska in zgodovinska pogojenost. Geografsko je slovenski etnični prostor majhen, vendar pa je bilo zgodovinsko dogajanje na njem zgoščeno, veliko je bilo sprememb, ljudje pa so skupaj z zemljo pripadali različnim gospodarjem, pa najsi gre za fevdalce ali pozneje formirane države. Tako so ljudje na različnih delih slovenskega ozemlja skupaj z gospodarji sprejemali tudi različne kulturne vzorce, ki so svoje sledi pustili do danes, ali pa postavili osnovo, na kateri se je ljudska kultura posameznega področja oblikovala. Predvsem je ta raznolikost značilna za slovensko ljudsko glasbo, najbolj pa se odraža na obmejnih območjih, pa tudi tam, kjer Slovenci živijo izven matične domovine. Tako se od ostale slovenske glasbe v mnogih značilnostih razlikuje prekmurska ljudska glasba,¹ porabska, izročilo beneških Slovencev,² Rezijanov,³ spet drugačno je izročilo koroških Slovencev, na drugi strani Belokranjcev itn. Vpliv na oblikovanje pa ima ravno na teh področjih tudi sobivanje z drugimi etničnimi skupnostmi in medsebojna izmenjava nekaterih značilnosti, kar velja tako za slovenske manjšine v tujini kot tudi za tuje skupnosti pri nas. Podobno je v Prekmurju pomembna vloga v oblikovanju, predvsem pa pri izvajanju glasbe, imela poleg madžarske skupnosti tudi romska skupnost, saj je bilo veliko glasbenih zasedb nekoč predvsem romskih, sploh pa so bile oprekelj in cimbele dolgo časa značilne predvsem zanje. Vendarle pa je tudi nekaj značilnosti, ki so dokaj enotne. Tako je večina slovenske ljudske glasbe diatonične. Melodije so torej večinoma v tonovskih sistemih, ki jih pozna tudi celotna zahodna Evropa, največ je durovskih. To sicer kaže na poznejše vplive, tudi nekatere starejše oblike so se sčasoma skupaj z okusom ljudi preoblikovale in prilagodile, kajti večina ljudi je zaradi psiholoških in siceršnjih danosti nagnjena k poenostavljanju. Proces opuščanja starejših, posebej zapletenih (za današnje uho in okus), praks je torej nekaj splošno prisotnega. Tako imamo danes v večjem delu slovenskega prostora prisotno skupinsko petje v tercah,

1 Več: Josip Dravec, 1957.

2 Odlična zbirka gradiva Pavel Merku, 1976.

3 Več v: Julijan Strajnar, 1988.

večinoma v dvo- in tridobnem metrumu, čeprav so v preteklosti za petje bili značilni petdobni vzorci. Največkrat ljudje omenjenemu petju v terci dodajo še basovsko osnovo, ki je na severovzhodnem koncu zaradi zgodovinskega vpliva ogrske kulture večinoma niso sprejeli za svojo. V severozahodnem delu, posebej na Koroškem, se je petje razvilo v večglasne oblike, delno tudi pod vplivom zborovskega petja. Tam je štiriglasno petje splošno razširjeno, slišimo pa lahko tudi peteroglasno petje. Nekatere oblike petja so še posebej značilne in izstopajoče: na primer petje na »tretko« (poseben način dodajanja melodij v najvišjih glasovih) in podobno.⁴

Vsebinsko so ljudske pesmi na Slovenskem pogojene z življenjem samim. Včasih je bilo prisotnega veliko pripovednega petja. Od tega načina imamo sicer kar nekaj zapisov, od pripovednih pesmi predvsem fragmente, saj sodobni način življenja ne spodbuja več uporabe spomina, kot je bilo to nekoč. Zapis in živi ostanki kažejo na nekatere predkrščanske izvore, mnoge legendarne pesmi na izvor v srednjem veku, pozneje je bilo več zgodovinskih. Veliko pa je tudi pesmi, povezanih z običaji, ki so v življenju ljudstva zaznamovali najpomembnejše dogodke: rojstvo, poroka, smrt, odhod v vojsko ..., potem so tukaj še dogodki v letnem ciklu, prazniki – posvetni in še bolj cerkveni: vrsta običajev je povezana z novim letom, adventom, posameznimi svetniki in njihovimi godovi.⁵

V preteklosti je bila slovenska ljudska vokalna glasba dokaj strogo ločena od instrumentalne glasbe. Kakšna je bila ljudska instrumentalna glasba na tem prostoru več stoletij nazaj, niti ne vemo, glede na osnovne značilnosti do danes ohranjene instrumentalne glasbe pa lahko sklepamo, da je njena podoba, kot jo poznamo danes, posledica vplivov in razvoja zadnjih stoletij.

Instrumentalna glasba je bila nekoč del spremljevalnega dogajanja obredov in običajev, vendar o najstarejših oblikah ne vemo dosti, lahko pa delno sklepamo nanje na podlagi zgodovinskih pokazateljev in značilnosti nekaterih okoliških dežel. Tako velja, da so na našem prostoru nekoč uporabljali predvsem preprosta pihala, verjetno tudi nekatera tolkala. Natančneje lahko sledimo oblikovanju instrumentalne glasbe šele v zadnjih stoletjih na osnovi zapisov nekaterih zgodovinarjev (od Valvasorja naprej), vsekakor pa je bilo nasploh v srednji Evropi tovrstno izročilo vpeto v dogajanje in z njim tudi povezano. Instrumentalna glasba je vezana skorajda izključno na ples – torej ima vlogo spremljave ali osnove plesu. To pomeni, da je ritem izrazit, poudarjen. Tudi plesi so v zadnjem času dokaj poenostavljeni in dvo- ali tridobni. Redke izjeme so v rezijanski glasbi. Večina plesov je tudi parnih, izjema so spet rezijanski plesi, pa ostanki nekaterih obrednih plesov in skupinski plesi v vrsti ali v krogu (kola).⁶

Zaradi oblike zemeljskega površja, redke poseljenosti in gospodarskega položaja prebivalcev je bilo v oddaljenejši preteklosti relativno malo družabnih dogodkov v večjem obsegu. Tudi plesi v smislu druženja so bili redki in so se oblikovali šele s časom, ko se je preoblikovala in osvobajala družba in miselnost, pa tudi cerkveni vpliv je pomembno oblikoval družabne navade. Tako je dokaj dolgo trajalo, da se je instrumentalna glasba v mlajši obliki razširila najprej v mesta, nato širše – na podeželje. Vse to se je dogajalo vzporedno z nastajanjem in razvojem glasbil, glasbila so ljudje razširjali in sprejemali skupaj z melodijami. Seveda pa so jih v skladu s svojim okusom in

4 O petju, pesmih, pa tudi zapisi v: Zmaga Kumer, 1975.

5 Najobsežnejša in strokovna je zbirka *Slovenske ljudske pesmi I–V* (Kumer idr. 1970–2007).

6 O ljudskih plesih, skupaj z zapisi melodij in koreografijami, v: Mirko Ramovš, *Polka je ukazana*.

običaji prilagajali in spreminjali. Kar je na koncu po tem ostalo v splošnem spominu do danes, je to, kar poznamo kot izročilo. Enoten zgoščen opis značilnosti ljudske glasbe preprosto ni mogoč. Ljudska glasba je prej zbirka izjem kot pravil, je zbirka ostankov preteklosti, ki so v vsakem primeru drugačni, ampak v nadaljevanju najprej vendarle o nekaterih skupnih lastnostih.

V nekoliko bolj oddaljeni preteklosti so bile večje zasedbe redke.⁷ Godci so se zbirali priložnostno, s časom so se nekateri tudi bolj odločali za godčevstvo kot poklicno dejavnost, nekoč je bila to le dopolnilna dejavnost poleg kmetovanja ali obrti. Zato je bila večina godcev tudi samoukov ali pa so se naučili igranja od koga v bližini ali v rodu, ki je igral pred njimi. Podobno je veljalo tudi za izdelovanje glasbil. Nakup glasbila je bil pogojen z ekonomskim položajem posameznika, saj so bila obrtno in pozneje tudi tovarniško narejena glasbila dokaj draga. Zato so pa nastajale preproste domače različice glasbil, ki so imele svoje omejitve, po drugi strani pa značilnosti, ki so jih zvočno in slogovno obogatile. Posamezniki so tudi sprejemali znanje in oblikovali lastne delavnice, ki so včasih zaslovele in bile primerljive s tujimi. Posebej okrog prehoda v dvajseto stoletje je bilo kar nekaj priznanih mojstrov izdelovalcev harmonik, katerih izdelki so sloveli tudi v tujini.

Skorajda v vsaki od skupin glasbil glede na način nastanka zvoka imamo tudi v slovenski ljudski glasbi svoje predstavnike, največ pa je seveda zvočil, ki pa se jim bom posvetil samo mimogrede in ne preveč podrobno. Predmetov, ki prvotno niso bili namenjeni izvajanju glasbe, je veliko. V zadnjem času se sicer pojavlja veliko skupin z množico ritmičnih zvočil ali predmetov, ki jih uporabljajo v ta namen in se celo poimenujejo skupine »ljudskih godcev«, kar pa ne ustreza imenu. Tovrstno igranje se je pojavljalo zgolj priložnostno, pa ne v vlogi godčevske spremljave plesu, ampak le kot šaljiva dopolnitev kakšnemu običaju, pa še to bolj v novejšem času. Za poudarjanje ritma pri plesu je sicer posameznik lahko prijel tudi kakšno metlo ali kaj podobnega, to pa je bilo tudi vse. Ljudje so predvsem otrokom kot igrače izdelovali posamezna zvočila in glasbila. Tako so nastala razna piskala, ropotulje, nekatera zvočila so pozneje že tudi prodajali na sejmihi. Ob posameznih dogodkih pa so tudi odrasli naredili ali uporabili posamezno zvočilo, kot je na primer »lončeni bas«, ki so ga velikokrat izdelali in uporabili pri »kolinah«.

Največ različnih glasbil v slovenskem prostoru najdemo pri **pihalih**. Razlog je seveda predvsem relativna preprostost izdelave, najbolj piščali, ki so najrazličnejših oblik. Kjer je bil pri roki uporaben naravni material, je bilo to bolj pogosto. V večjem delu slovenskega prostora so spomladu izdelovali piščali iz muževnih vej nekaterih grmov. Največkrat je šlo za pastirske igrače, ki pa so bile včasih dovolj umetelno izdelane, da je bilo nanje mogoče zaigrati tudi kakšno bolj zahtevno melodijo. Iz trstike so izdelovali t. i. orglice – trstene piščali, ki so jih pozneje zamenjale kupljene »orglice« – ustne harmonike, kot jih večinoma poznamo danes. Od stare trstene različice pa so se v Halozah na vzhodnem Štajerskem ohranile »trstenke«, ki imajo značilno simetrično obliko in zaradi zgradbe omogočajo tudi dvo- ali večglasno izvajanje. Vzдолžne piščali so sicer najbolj pogoste in v številnih različicah, na Primorskem predvsem v različicah iz t. i. kanele – obmorskega trsa, ki je za ta namen zelo primeren, iz njega pa so izdelovali tudi več različic preprostih klarinetov. Pri najpreprostejših je bil jeziček del trupa, včasih so ustnike – »piske« izdelali posebej in jih vstavljali v cev, včasih in predvsem pozneje pa so ustnike in jezičke že tudi kupovali, kar je bila sicer nava-

⁷ Zgoščen pregled zasedb, glasbil v: Zmaga Kumer, 1981.

da v drugih delih slovenskega ozemlja. So pa glasbila izdelovali tudi domači mojstri, včasih po tujih vzorih, včasih pa po lastnem vzgibu. V preteklosti so v odvisnosti od souporabe z drugimi glasbili uporabljali klarinete različnih uglasitev, vendar do množične uporabe harmonike predvsem C in Es klarinete. Na splošno je bila uporaba pihal vezana tudi na razvoj pihalnih orkestrrov, med katerimi je pri nas kot najstarejša znana Frajhajmska »glasna godba« s Pohorja. V Halozah so bile znane tudi »žvegle«, prečne piščali iz slivovega lesa. Njihov izvor sicer lahko najdemo na Solnograškem, od koder so jih najbrž prinesli začasni delavci, vendar so jih domači izdelovalci preoblikovali in prilagodili. Izdelovali so jih mizarji, ki so imeli potrebno orodje, bile so različnih velikosti, največja je bila sestavljena iz dveh delov. Drugod so prečne piščali izdelovali iz bezgovega lesa, ker je ta za tovrstne namene že sam po sebi zelo primeren. Mladi poganjki so ravni, veje so votle, treba je le očistiti stržen. Tako so na vzhodnem Štajerskem in v Prekmurju izdelovali »stranščice« (tudi stranice), v katere so prstne luknjice vžgali z razbeljenim železom. Po nastanku lončene okarine v Italiji v drugi polovici 19. stoletja so bile te priljubljene tudi pri nas in so jih znali izdelovati nekateri lončarji. To so bile lončene piščali različnih velikosti, ki pa se v prvotni obliki gosi (kar pomeni tudi ime) pri nas ne izdelujejo več, razen izjemoma. V času največje slave je bilo mogoče kupiti okarine, izdelane v obrtnih delavnicah, ena takšnih je bila tudi na Dunaju. Sicer so pri nas lončarji izdelovali vrsto različnih lončenih piščali, navadno oblikovanih v podobi kakšnih predmetov ali živali (posode, ptički, konjički), ki pa so bile predvsem zvočila z omejenim obsegom ali z namenom doseganja zvočnih učinkov. Izvorno so bile povezane z nekaterimi običaji, pozneje so jih uporabljali le še kot igračke. Pihala z dvojnimi jezičkom so na Slovenskem znana predvsem v preprostih oblikah raznih rogov iz lubja, tudi kot posamezna zvočila iz lubja ali votlih stebel rastlin, kompleksnejših tovrstnih glasbil pa na splošno ni v uporabi.

Med strunskimi glasbili so v uporabi tudi **godala**. Nekje od konca 17. stoletja pa do splošne razširjene uporabe harmonike je bila eno od vodilnih glasbil violina (gosli, po domače tudi »škant« na Primorskem, »citira«v Reziji ...). V Prekmurju in Porabju je ostala v uporabi dlje časa, predvsem zaradi že omenjenega vpliva ogrske kulture, saj diatonične harmonike niso bile primerne za izvajanje melodike, kakršna je bila razširjena v panonskem svetu. Šlo je za širši nabor tonovskih načinov, skupine pa so se oblikovale na osnovi tistih, ki so nastajale na Madžarskem, pa najsi gre za podeželje ali za križišča trgovskih poti in gostinske postojanke ob njih. Tako so bile violine, včasih pa tudi viole (»kontre«) nosilne v tovrstnih »goslarjih«, pozneje »bandah«, zraven pa je bil v uporabi še kontrabas, ki so ga tudi igrali z lokom. Celotno sliko zasedb so dopolnjevali še klarineti in nekdanji oprekelj, ki so ga pozneje zamenjale cimbele. Za posebne priložnosti in igranje na prostem (poroke, primicije ...) so godci v Prekmurju godala navadno zamenjali za pihala in trobila ter tako igrali v nekakšnih pomanjšanih pihalnih godbah, pozneje pa se je tudi tem zasedbam občasno pridružila harmonika. V drugih delih slovenskega prostora je v preteklosti poleg violine in klarineta ali piščali igral še mali bas. Navadno je bilo to godalo s tremi strunami, po velikosti nekje med violončelom in kontrabasom. V Reziji so mu rekli »bunkula«. V Istri, delno tudi v slovenskem delu, je bas imel le dve struni. Oprekelj sem že omenjal. V večjem delu je bil diatonično uglasen, le v panonskem delu slovenskega ozemlja je bil kromatične uglasitve, zaradi že omenjenih kulturnih vplivov. V Prekmurju so mu rekli »cingule«. Cimbele, kot jih poznamo danes (z nogami in pedalom za dušenje), so na Madžarskem nastale pozneje in se šele postopoma vpeljale tudi v slovenske skupine.

V uporabi so bile tudi različne oblike citer. Najpreprostejše in najstarejše so bordunske, ki so jim rekli tudi »švrkovnice«, s preprosto spremljavo na odprtem akordu. Pozneje so prišle v uporabo tudi akordične (koncertne) in violinske citre, ponekod pa tudi kitarske (salonska harfa), čeprav niso bile najbolj značilne. Sploh je uporaba citer poznejša in način igranja je bolj pod vplivom meščanske glasbe, igrali pa so jih predvsem v namen komornega hišnega muziciranja, ne za ples, in jih marsikdo z zadržkom priznava kot ljudsko glasbilo. Zelo podobno velja tudi za kitaro, ki kot značilno ljudsko glasbilo ni bila razširjena. Na Koroškem je bila kot preprosto brenkalo priljubljena tudi »dru-mlica«, jeklena različica ustne harfe.

Po začetku dvajsetega stoletja se je ponekod na podeželju pojavilo še marsikatero glasbilo, vendar navadno kot posledica šolskega sistema in znanja ter posledično učenja posameznih učiteljev, ne pa kot splošno razširjena ljudska glasbila nasploh. Pojavile so se tudi tamburice, kar je bilo pogojeno s političnimi dogajanjem in težnjami po združitvi južnoslovanskih narodov. Tako je bilo kar nekaj »tamburaških zborov«, ki so nastajali že ob koncu devetnajstega stoletja. Ponekod so se skupine ohranile, drugje na novo ustanovile, predvsem so bile in ostale aktivne v obmejnih krajih, še posebno vlogo pa so ohranile v Beli Krajini, tudi po zaslugi Uskokov in nenazadnje folklorizma.

Velike zasedbe so bile torej redkost. Navadno so igrali glasbeniki posamezno, v duetu ali triu. Tričlanske zasedbe so bile zaželeno, med najbolj razširjenimi so bile tiste v zasedbi violine, klarineta in malega basa, dokler jih harmonika ni postopoma izpodrinila, posledično je iz zasedb izginila violina, bas pa je zamenjala tuba (baritonska ali tenorska), ki so ji rekli »pomardon«, ali podobno. Sicer je harmonika lahko in velikokrat tudi je igrala sama ter tako postala priljubljena. Kot rečeno, se je pri nas razvil značilen tip glasbila, ki so ga izdelovali domači mojstri, glasbilo pa je posebno renesanso doživelo predvsem po osamosvojitvi, skupaj s komercializacijo in še nekaterimi drugimi negativnimi vplivi na ljudsko glasbo. Sorodnice harmonike – orglice (ustna harmonika) so bile večkrat uporabljene za lastno muziciranje, ne toliko za ples.

Kot sem že omenil, so bili izraziti vplivi sosednjih pokrajin in kultur, pa tudi manjšinskih skupin. Tako je na belokranjsko glasbo v nekaterih delih močno vplivala kultura Srbov, ki so se priselili na to področje (Uskoki), na obali in Primorskem je bil predvsem močan vpliv nekdanje Beneške republike, pozneje italijanske narodnostne skupnosti – manjšine. Na Gorenjskem, Koroškem in posredno tudi v osrednjem slovenskem prostoru pa vse do Dolenjske in Notranjske so bili bolj izraziti vplivi nemško govorečih kultur, nekatere lokalne značilnosti pa so se oblikovale tudi kot posledica raznih lokalno omejenih vplivov ali izoliranosti. Tako se je čisto po svoje oblikovala že večkrat omenjena kultura v dolini Rezije, sicer na italijanski strani meje. Omenjene vplive lahko prepoznamo predvsem v melodiki, tudi v priljubljenosti posameznih plesov, včasih celo v tempih izvedb in podobno. Dvodobni plesi so predvsem različice polke. Starejše različice so bile izrazito dvodelne. V prvem delu so plesalci navadno izvajali figure, značilne za posamezne plese, v drugem so se zavrteli v parih. Tridobni plesi so se razvijali in uveljavljali pod vplivi iz tujine: od štajeriša preko »lendlerja« do valčka, pa različic poljskih mazurk ... Tudi različice polk so prihajale v različnih obdobjih iz različnih krajev, največkrat z nemško govorečega zahoda, pozneje tudi s češkega, od koder je prišlo tudi marsikatero glasbilo.

Posebnost slovenskega ljudskega glasbenega izročila je tudi pritrkavanje: poseben način zvočenja ob prazničnih priložnostih, ko izvajalci – pritrkovalci udarjajo s kembljem neposredno vsak po svojem zvonu v zvoniku.

Slovenska ljudska glasba je torej skupek posledic vplivov, ki so oblikovali slovenski prostor in značaj ljudi. Ta prostor ni enoten in se zaradi različnih kultur v okolici razlikuje po pokrajinah, včasih pa so posebnosti izražene še bolj lokalno. Zaradi množice vplivov bi bilo nesmiselno in nemogoče poskušati značilnosti slovenske ljudske glasbe stisniti v poenostavljeno sliko, kajti ravno raznolikost je skupna značilnost ljudske glasbe celotnega slovenskega prostora, ki jo dela enkratno in posebno.

Literatura

- DRAVEC, Josip, 1957: *Glasbena folklor Prekmurja*. Ljubljana: SAZU.
- KUMER, Zmaga idr., 1970–2007: *Slovenske ljudske pesmi I–V*. Ljubljana: Slovenska Matica in Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KUMER, Zmaga, 1975: *Pesem slovenske dežele*. Maribor: Založba Obzorja.
- KUMER, Zmaga, 1983: *Ljudska glasbila in godci*. Ljubljana: Slovenska Matica.
- MERKU, Pavel, 1976: *Izročilo Slovencev v Italiji, zbrano v letih 1965–1974*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.
- RAMOVŠ, Mirko, 1992–2000: *Polka je ukazana*. Ljubljana: Kres.
- STRAJNAR, Julijan, 1988: *Citira*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.